

Layihənin istiqaməti: Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği

№ 147 (1755) 9 avqust 2018-ci il

(əvvəli ötən sayımızda)

Zəlimxan Yaqubun aşiq sənətinə dərinlən bələdliyi ilə yanaşı, ustad aşiqarla dostluq münasibəti, yaradıcılıq əlaqələri onun yaradıcılığında da öz əksini tapıb. XX əsrdə yaşayıb-yaratmış ustad sənətkarlara şeir həsr etməklə bərabər, onlar haqqında bir sıra publisistik məqalələr, xatirə yazıları yazıb.

Onun Dədə Şəmşirə olan doğmalıqı hər ikisinin yaradıcılığında da ifadə olunur, bu gün şirin bir xatirə kimi yaddaşlarda yaşamaqdadır.

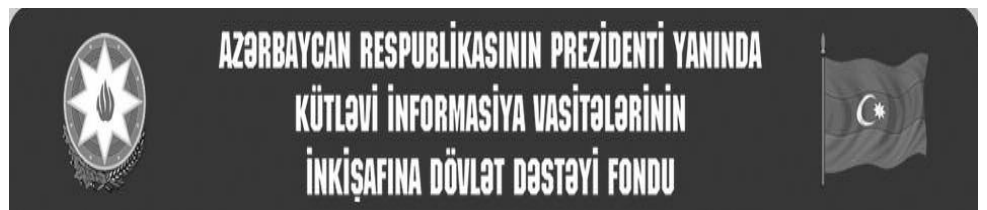
"Allah Kəlbəcəri Şəmşirə, Şəmşiri də Kəlbəcəre xəncərə gümüş kimi yaraşdırmışdı", - deyən şair "Şəmşirli, Şəmsirsiz günlərim" adlı məqaləsində

yəti və şəxsi keyfiyyətləri öyrənilməyə və öyrədilməyə layiq olan bir məktəbdir. O məktəbin şagirdi, tələbəsi nə qədər çox olsa, bir o qədər xalqın, millətin, sənətin, ruhun, yaddaşın və gələcəyin xeyrinədir".

Aşiq Əkbər Cəfərovun sənətinə məhəbbətini, səsinə vurğunluğunu, şəxsiyyətinə hörmətini belə ifadə edir:

**Əkbər əmi, ucalsa da göylərə,
Səsin, yerə məhəbbətin səsidir.
Oxuyursan, bulaq düşür yadıma,
Bu zümzümə təbiətin səsidir.**

**Çiçək kimi qoxladığca ətrini,
Zəlimxan da əziz tutur xətrini.
Ellər bilir qiymətini, qədrini,
Bu qəhqəhə o qiymətin səsidir.**

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN İNKİŞAFINA DÖVLƏT DƏSTƏYİ FONDUNUN MALİYYƏ YARDIMI İLƏ

"Havacatdan zəri, saz adlı səngəri, dağ kimi ləngəri olan" aşiq Xanlar Məhərrəmovun ölüm xəbəri şairi sarsıdır, qəlbini göynədir:

**Həyat yalan, ölüm doğru,
Zəlimxanın yandı bağı.
Canımdakı nisgil, ağrı,
Saçımdakı dən Xanlarım.
Şimşək vuran, sel aparan,
Əlimdən gedən Xanlarım.**

Özünü "aşıqlı, şairli, ağbırçəkli, sərkərdəli, ozanlı, dədəli Borçalı dünyasının" bir parçası sayan Xalq şairi sazın müqəddəs beşiklərindən olan Borçalı aşıqları haqqında belə deyir: "Borçalı aşıqalrı ifadəsi mənim üçün həyat sözü, tale sözü qədər əziz, şirin və mü-

Əmrahın hər barmağının bir cür xalı varıydı, hər xalında bir Borçalı varıydı: "Özünün saz dünyası ilə havalara yenilik gətirən, Azərbaycan tarixində ilk dəfə olaraq sazı püxtələşdirən, kamilləşdirən, on bir telli saz şəklinə salan, onu Tanrı dərghahına qaldıran şeksiz və şeriksiz, müdaxiləsiz və müdafiəsiz, tərəddüdsüz Aşiq Əmrah Gülməmmədov olub". Əmrah kimi ölməzlərin önündə "gəlib diz çökənləri" də gören şair onu yurdun dədələşən övladı adlandırır, "Əmrah ömrü ömürlərə paylanan bir danılmaz həqiqətin ömrüdür", onun ayrılığı dağdan ağır yükümüzdür, "onun səsi qulağımda qalmasa, mənim səsim yer üzünə yayılmaz", - deyir, mən aşığam deyib, sənətdən xəbərsiz nəşillərə məsləhət görür ki:

"SARILDIĞIM SAZDI MƏNİM"

XX əsr Azərbaycan aşiq sənətinin inkişafında özünəməxsus yeri və rolu olan Dədə Şəmşir haqqında yazır: "Kəlbəcər və Şəmşir sözləri mənim üçün su ilə torpaq kimi, közlə ocaq kimi, sözlə dodaq kimi bir-birinə yaxın və doğma sözlərdir. Çünki Allah-Təala Kəlbəcəri xəlc edəndən bu günə kimi Kəlbəcər heç bir aşığın, şairin, ziyalının dilində Aşiq Şəmşirin dilində olan qədər poetik yüksəkliyə, mənəvi ucalığa qalxıb, poeziyanın mənəvi sərvətinə çevrilməyib".

**Bir bağı var, bayatılı, qoşmalı,
Xəzan görməz, talan olmaz, ay ustad.
Götürəndə Ələsgərin sazını,
Çaldığın tək çalan olmaz, ay ustad.**

- deyə müraciət edib bu böyük ustad. Yeni şeir yazanlara üzünü tutaraq deyib ki, çox da öz döşünə döymə, "yeri, öz borcunu ödə Şəmşirə".

Aşiq Ələsgərdən sonra sözün-söhbətin naxışının, xalının getməsindən narahatlığın ifadəsi kimi, böyük ustad "Dədələr azalır, ay Dədə Şəmşir", - deyə kitab edəndə, ustad da ona belə cavab verib:

**Fikir ver Şəmşirin çəkdiyi aha,
Söz ağır getməsin qadir Allaha.
Vurğunu çağırmaq çətindir daha,
Qövr edir sinəmdə yara, Zəlimxan.**

XX əsr Azərbaycan aşiq sənətinin görkəmli nümayəndələrindən olan Mikayıl Azaflını "sənət dağlarının qoca qartalı", "Füzulinin "Şikayətnamə"sindən sonra ən böyük şikayətnamələr müəllifi", "həqiqət carcısı", "həsret-hicran nəğməkarı", "dərd dağı, qəm dəryası", "xalqın dərd daşıyan qocası" olan Haqq aşığı adlandıran Z.Yaqub "Azaflı çınarı" adlı məqaləsində yazır: "Mikayıl Azaflı sənəti, onun şəxsiy-

Zəlimxan Yaqub böyük məmnunluqla dövrümüzün böyük ustadlarından olan əvəzədləməz sənətkar Ədalət Nəsimov sənətinə vurğunluğunu "Ədaləti dinlədim" adlı şeirində tərənnüm edir.

Aşiq Xanlar Məhərrəmov da şeirlər ithaf edən Z.Yaqub onun haqqında "Göynətili xatirə" və "Onun yaşadığı ömür" adlı məqalələr də yazıb və haqlı olaraq deyir ki:

"Aşiq Əmrah və Aşiq Ədalət kimi saz tanrılarının sonra o yüksəkliyə ucalmaq, özünəməxsus yol seçmək, seçilmək, əzizlənmək, xalq sevgisi, el məhəbbəti qazanmaq hər oğulun yox, hər oğulun işidir.

Bu misilsiz işi Xanlar bacardı, özü də yaxşı bacardı". O, deyir ki, "Xanların üççə havasına qulaq asmaq kifayət idi ki, dumduzu durulub dağ çeşməsinə dönəsən". Xanlar idialı adam deyildi, dünya malında gözü yox idi, özünün və sözünün yerini bilirdi. Sazını da, sözünü də urvatdan salmaz, baha satardı.

qəddəsidir". Və yazır: "Bəxtim onda gətirib ki, üç böyük sənətkarın - Aşiq Əmrahın, Aşiq Kamandarın və Aşiq Hüseyn Saraçlının tərlan kimi qıy vuran vaxtı mənim dəliqanlı gənclik illərimə təsadüf edib. Onların üçünün də balını arı çiçəkdən şirə çəkən kimi çəkmişəm".

Sənətdə ilk addımlarını Borçalıda atıb, sonradan bütün Türk dünyasının ünlü sənətkarlarına çevrilən bu və digər ustadlar haqqında silsilə şeirlər, dastan və məqalələr yazıb.

"Borçalı aşıqlarının fəaliyyəti, ifaçılıq mədəniyyəti, sazla sözün vəhdətinin yaratdığı emosional duyğu bizim dilimizin saflığını yaratdı", - deyən Zəlimxan Yaqub eyni zamanda yazır: "Borçalı aşıqlarının üstün və uğurlu bir cəhətini də deyim ki, onlar Borçalı aşiq məktəbini təmsil etsələr də, Azərbaycan aşiq məktəblərinin hamısına böyük hörmətlə yanaşıblar.

İstər Göyçə-Kəlbəcər aşiq məktəbi olsun, istər Şirvan məktəbi, istər Təbriz məktəbi olsun, istər Qazax-Gəncəbasar məktəbi - hamısına hörmətlə yanaşıblar".

XX əsr Azərbaycan aşiq sənətinin çox böyük simalarından biri Xındı Məmməddi "öz səsiylə, avazıyla Tanrı dərghahından gələn Allahın avazı, möcüzəsi" adlandırır, Əmrah Gülməmmədovdan danışanda deyir ki, Əmrah əsrlərdən gələn səs, "təl gücünü sel gücünə döndərən" sənətkardır, yerin yeddi qatından şirə çəkib mayalanan kökümüzdür.

**Əlli il taxtaya, simə döyüncə,
Bircə gün sazını çal Əmrah kimi.**

Şair deyir ki, Dədə Qorqud zirvəsiylə tən duran aşiq Əmrah zirvəsi elə bir zirvədir ki, çox boylara öz boyundan boy verəcək. Onun sənətini Haqqın vergisi adlandırır:

**Min ömür uzadıb, ömür üzməyib,
Yersiz oynamayıb, yersiz süzməyib.
Usta bağlamayıb, zərgər düzməyib,
Sənə Haqdan gəlib saz, Əmrah dayı.**

(**"Əmrah dayı"**)

Çox ustadlar gören Zəlimxan Yaqub deyir ki, Aşiq Əmrah pərdə-pərdə, xana-xana ruha hopdu, qana keçdi, yana-yana ocaq oldu, təbi daşqın Araz oldu, telli sazın meydanında şir gəldi, şir getdi, pir gəldi, pir getdi, bir gəldi, bir getdi:

**Başımıza gəldi nələr,
Ay Zəlimxan, qaldıq mələr.
Açıldı çox möcüzələr,
Əmrah sirr gəldi, sirr getdi.**

(**"Aşiq Əmrah"**)

Hüseyn Saraçlıdan bəhs edəndə Zəlimxan Yaqub deyir ki, "O, mənim Şəmsim oldu, mən onun Mövlanası". Həyatının mənası "ozan ömrü, saz ömrü" olan, sazdan yaranıb, sözdən doğulan, sazının laylasında neçə aşiq, könüllərdə sənət adlı sönməz işıq böyükdən Hüseyn Saraçlı yurd-mahal aşığıydı, meydana Koroğluydu, Rüstəm-Zaliydi.

(ardı gələn sayımızda)

Musa NƏBİOĞLU
Əməkdar Mədəniyyət İşçisi